1944. VI. 21.

(A Honvéd Tudósitó Osztály felvétele.)

EMBEREK A ROMOK KÖZT...

Egy budapestkörnyéki község képe a légitámadás után

Az autóbusz vidám iramodással robog a júniusi délelőttben. Az ut kétoldalán összeroncsolt szerelvények, rombadőlt épületek. A folyam fölött áttetsző, gyöngyfényü rétegben remeg a levegő, nincs benne telitettség, nincs benne várakozás. Mindenki érzi: valami után vagyunk, valamit túléltünk. A gépkocsi átgördül a hidon s gyors iramban száguld utasaival a község felé. Egyre kietlenebb lesz a látvány. Földreroskadt, beszakadt tetejü, üszkös gerendáju házacskák követik egymást az ut két felén. A Fő-tér környéke tele rombadőlt házakkal. [illegible] zatára is hullott egy bomba. Öt méter átmérőjü tölcsér ásit mellette. A beton és márványlapok, mint egy könyv lapjai széttárultak. A plébánia udvarán is egy tölcsér látható, három méterre az árokóvóhelytől, ahol a lelkész és a ház népe huzódott meg.

„Rendes üzem!“

Megható az az igyekezet, amellyel a legtöbb ház lakói rendes mederbe akarják terelni mindennapi életüket. Azok a házak, amelyek „csak“ megrongálódtak, amelyeknek esetleg egész tetőzete elpusztult a légnyomástól, de a ház falai épek maradtak, használhatók, addig is, amig a hibákat kijavitják. Láttunk jó néhány üzletet, amelyek megrongálódtak, vagy a bomba a mellettük álló házakba csapódott, de ezeket, hogy a *hajléktalanná vált lakosság* ellátásában kár ne essék, azonnal rendbe hozták és kijavitottak mindent, hogy a kiszolgálást zavartalanul folytathassák. Ilyen ujfelirásu táblák láthatók az üzletek némelyike felett: „*Rendes árusitás van!*“ „*Üzem van!*“

Egy gyászjelentés

Az ember nem tudja, mit nézzen. A községház felé tolongó tömeget, amely felvilágositást és a romok eltakaritásához munkaerőt kér, vagy azt a két pőrévé roncsolt autóbuszt, amely összecsavarodott fém- és favázával ott fekszik az ut porában.

Az egyik ház falán gyászjelentés, az elhaltak hosszu névsorával. Egy hentescsalád esett áldozatul a bombáknak, telitalálat érte a légoltalmi pincét. A gyászjelentések hangja mindig félelmetes zenéjü. Ez a nyelv komor és patriarkális, ugyanakkor megindító és hivatalosan rideg. Az elhalt családtagok neve után ez áll: „... valamint hüséges segédjük, F. A.“ A jégszekrény, a gépek palacsintává lapitva huzódnak a homokban. A gyógysonkát prágai módra hirdető bádoglemez ráborul a csupasz gerendákra. Szemben a hősök emlékműve. Repeszhorpadások láthatók rajta, egyébként sértetlen. Homloklapjának felirata csak egy szó, de azután felkiáltó jel van: LESZÁMOLUNK!

A házak körül mindenütt mentenek és takaritanak. A légitámadások lélektanát — fájdalom — *egyre jobban megismerjük*. A robbanás pillanatában azt hisszük, hogy kihunyt előttünk a világ értelme. Amikor a köd eloszlik, oltani kezdjük a tüzet és kétségbeesett harcot folytatunk az életért, a magunkéért és másokéért. A holt tárgyak ekkor nem vonzanak bennünket, mert nem érik meg a veszélyek kockázatát. A dráma után vaksi szemmel hunyorgunk és gyakran nem értjük, hogy még élünk, *azután sok minden kitisztul, kijózanodik, leltárt csinálunk az omladékok fölött és meg akarjuk menteni azt, amit a legdrágábbnak gondolunk.* Érdekes megfigyelni, hogy mit tart ilyenkor az ember a legdrágábbnak.

Mi maradt belőle?

Legtöbben az irataikat és pénzüket tartalmazó dobozokat. Egy fiatal pap kormosan és porosan, gallér nélkül, rongyos reverendában az irógépét keresi. Egy férfi a rádióját, egy öregasszony az ágynemüket, egy leányka füles bögrét. Általában nem az kerül elő, amit nagyon keresnek, de mindennek nagyon örülnek, amit sikerül épségben felszinre hozni. Sokszor hallani, amint felhangzik a károsult hangja: „Emberek itt kezdjük ásni, itt van a szekrény alsó váza, itt kell a fióknak és a pénznek is lennie.“ S mint a buvárok a mélyvizbe, ugy vetik magukat az emberek a porzó törmelékbe, az elsüllyedt kincsek után.

Egy lerombolt udvaron sok mindent összesodort a pusztitás démona. A vadpiszke és szederbokrokat kiégette és lekaszálta a légiakna fuvalata. A leánderbokrok épek, csak három nap óta nem öntözte meg őket senki. A kert feldult és ijedt képet mutat középen tátongó, hatalmas tölcsérrel. A ház ablakai üvegtelenül merednek az udvarra, de a pázsit szélén állongó karókon *sértetlenek a szines üveggömbök.* A disztörpék összetörtek és széjjel vágódtak a szomszéd kertekbe. A romok közt látni *éjjeliszekrénydarabot, konyhai tüzhely öntött vaskarikáit, főzőkanalat, homokbafuródó csatornarészletet,* egy fiók kidőlt tartalmát, apró, elszenesedett és oxidálódott fémdobozokat, *sértetlen hőmérőt, aszpirinskatulyát, müfogat, konzervnyitót, villanyszámlát, sótartót, parafadugót és egy könyvet: „Ami két miatyánk közt van...“*

Egy emeletes ház is találatot kapott. Az elsötétitő papirok foszlányai ugy zörögnek a kiégett ablakok fölött, mint a száradó temetői virágok. Egyik nyilásán keresztül, gyermekszoba romjaira esik a tekintetünk. A valamikor pompás, borsózöldszinü berendezést felőrölte a robbanás ereje. A butorok romjai közt összezsufoltan, szomoruan nyulnak el a tárgyak. *Egy francia baba, egy mikimackó* busan és számkivetetten ül. Mellettük egy *horpadt bugócsiga,* amely többé nem bug... *Levelezőlappá nyomott ólomkatonák légiója.* A romhalmaz tetején rongyoktól és odarepült csipkecafatoktól övezetten áll egy *hintaló,* piros pántlikával a nyakában. Az udvaron, az istállóban a lovak vidáman abrakolnak. Fédereire roskadt *Esterházy-fogat* nyulik el a porban.

Egyre a gyerekszoba jár a fejemben. Egyetlen kérdés zakatol bennem: *mi van a gyerekekkel?* Egy pergamenarcu, fáradt nő térdel a mészportól és maltertól füstölgő romok fölé. Ő megadja a választ kérdésemre.

Egy reverenda és egy karing

— A gyerekek nem voltak itthon. Éppen Pesten tartózkodtak rokonuknál. A szülők a pincében rekedtek, de épségben kiásták őket a mentőcsapatok és a levették.

A község papjai példaadó önfeláldozással siettek a szerencsétlenül jártak kimentésére és gyóntatására, — ahol erre szükség volt. *A szomszédos gyártelep hitoktatója az első tüzoltókocsival robogott a veszélyeztetett helyekre.* A község egyik lelkésze a támadás idején vidéken helyettesitett. Plébánosa táviratban közölte vele hogy *haladéktalanul utazzék haza, mert bombatalálat következtében lakása „eltünt“.* Amikor hazaérkezett, szobájának csak romjait találta meg, de még a romok is másutt voltak, mint a szoba. Szőnyegének darabjait ötven méternyire találta meg. Mi maradt az egyszerüen berendezett szobácskából? A konyhakredencből *egy fiók lapja, zárral és gombbal, egy Jézus Szive-kép, egy pár kesztyü* s ami rajta volt, amikor hazaérkezett: *egy reverenda és egy karing.* A szomszédoktól kapott egy rongyos kék ácskötényt, most abban takaritja a romokat, fülig fehéren a malterportól. Amikor megkérdeztük, töle, mit sajnál a legjobban, bevallotta, hogy a *gramofonját és lemezeit,* amelyekkel a *„Szent vagy Uram' énekeire tanitotta a falusi gyerekeket.* Rádiója is ugy eltünt, hogy nyomát sem lehetett felderiteni. Mellette valaki a kerékpárját keresi és egy madárkalitkát talál — kanári nélkül.

A *polgári iskola* emeletes épülete is telitalálatot kapott. Az udvar felé eső, beomlott fal farkasszemet néz a rombadőlt kulturház falával. A legfelső emelet tetőszerkezetét átszakitotta a rombolóbomba. A szertárt összeszabdalta a légnyomás. Fali-térképek ronggyá szakadt darabjai lógnak a gerendákon. A kitömött állatok szekrénye kettévált. Az üvegtáblák porrá zuzódtak s ettől a portól csillámló testtel, üvegszemükben furcsa mozdulatlansággal és részvétlenséggel néznek át az állatok a romokon. Egy kasirozott világ közönye árad belőlük. A gólya, teljes diszben, sértetlenül áll az ablakpárkányon, pontosan ugy, ahogy a természetrajzkönyv és a *Brehm* szines ábrái megkivánják tőle. Iskolapadok, dolgozatfüzetek, irkák, iratok szerte-széjjel. A beomlott lépcsőház alsó fokaira zuhant *Európa* térképének egy darabja, a másik részletét a plébánia udvarára vitte a légnyomás. A „VIGILIA“ egyik számát viszont a plébániáról sodorta ide a robbanás ereje. Tébolyitó és egyszerre megható a tárgyaknak ez a pazarló zürzavara.

Önköltségen épitett munkás óvóhelyek

A község határában, a vágóhid és a folyó közelében egy domboldalban huzódik az a három óvóhely, amit néhány munkás kezdeményezésére és *a munkások önkéntes és kölcsönös anyagi hozzájárulásából kezdtek épiteni.* A 7—8 méter mélységbe vájt tárnaszerü óvóhelyek befogadóképessége kb. 200 személy lesz. *A 10—12 méteres földréteg teljes biztonságot nyujt a beomlás veszélye ellen.* Ha az óvóhelyek teljesen elkészülnek, körülbelül 150—200 pengő jut egy-egy munkásra. Már eddig is sokan jelentkeztek, akik az emlitett anyagi áldozat mellett hajlandók az óvóhelyre [illegible] tertani. A pincéket akkumulátoros villanyárammal világitják, tehát itt világitási zavar sem adódhat elő.

Kivánatos volna, ha a község is hozzájárulna az ehez hasonló, nagyjelentőségü kezdeményezések felkarolásához, ha másképp nem, *legalább megfelelő szakemberek rendelkezésre bocsátásával,* mert az anyagi áldozattól, lehetőségei határán belül a munkás sem riad vissza.

Mit mond a tüzoltóparancsnok

— A mentési munkálatok, a tüzoltóság, mentők, gyári müszaki és rendőrcsapatok közremüködésével még a támadás alatt megindultak. 21 nyilvános óvóhely közül csak egy kapott telitalálatot s a benne tartózkodó 8 személyt is kimentették. A gyujtóbombákból kiömlő petróleum pusztitó lángjait a legtöbbször elsöpörte a lecsapódó légiakna szörnyü rombolóereje. A község gondoskodott a sebesültek, hajléktalanok ápolásáról, gondozásáról. A támadás után azonnal 1000 ebéd állott a kibombázottak és a mentési munkálatokban kifáradtak rendelkezésére. A halálos áldozatok száma 71 volt. Ezeket egyszerre temették, péntek délután, koszoruk nélkül, virágcsokrok alatt roskadozó ravatalokról az uj temetőben.

A piactéren szombati nyüzsgés. Gyümölcs- és virágárusok kosarai, zöldséges kordék szegélyezik a zöld parkot. A főtér rombadőlt házaival, kiégett pázsitjaival szomoru látványt nyujt. A tér azonban vidám. Soha nem volt ilyen sok virág a piacon. Fehér rózsák és lángvörös szegfük, eper és cseresznye kacsintanak a kosarakból.

Az egyik padon fiatal asszony szoptatja kicsikéjét. Előttem egyszerre elmosódik a romok, a virágokkal boritott ravatalok képe. A beomlott házak közt szorgos kezek dolgoznak, épitenek, takaritanak, s bennem felgyul Axel *Munthe*-nak az élet győzelmét zengő csodás sora:

„Ó halál, hol van a te fullánkod?“

HIDVÉGI JENŐ.

Bandi!

Feltétlenül jelentkezzél telefonon K. Anyu

— A [illegible] tisztviselők meg: [illegible] s, alelnökök: Füstös Ferenc és Tamássi András. A közgyülés Novotny Bélát, aki 22 évig volt elnöke az ipartársulatnak, meleg ünneplésben részesitette és örökös tiszteletbeli elnökké választotta.